

<p>csomó dolog volt, amit sajnálhattam volna: a mantahilla ízét, a nyári nagy fürdőseket a Cadiz melletti kis öbölben. De most a halál mindenről lefosztotta a szépséget.”</p> <p>Jean-Paul Sartre</p>	<p>amikor számunkra vagy egy szerettünk számára eljön a vég. Inkább elégedetten tekintünk vissza a végén, ha bátran és tisztességesen végigcsináltuk.”</p> <p>Albert Einstein</p>
<p>„Minden elmúlik, minden visszajön; így forog örökké a lét kereke.”</p> <p>Friedrich Nietzsche</p>	<p>„A halál azon kevés dolgok közé tartozik, amelyeket pusztán lefekvéssel lehet gyakorolni.”</p> <p>Woody Allen</p>
<p>„Édes és dicső meghalni a hazáért.”</p> <p>Horatius</p>	<p>„A filozófia felkészülés a halálra.”</p> <p>Szókratész</p>
<p>„Áldott legyen a múlandóság, amely megújítja az életet.”</p> <p>Makszim Gorkij</p>	<p>„Azért esztelen dolog a haláltól félni, mivel a biztosan bekövetkező dolgokat várni kell, csak a kétes dolgoktól szoktak félni.”</p> <p>Seneca</p>
<p>„Elfogadni tudni a másik halálát, annyit jelent, hogy elfogadjuk egy soha viszont nem látást, egy hang és gyengédség megszűntét, melyek hordozói voltak a kapcsolatnak, elfogadjuk az elképzelt közös tervekben a jövő hiányát. Az életmód megváltozása, a közös helyek és tárgyak érzelmi felszámolása, a realitás elfogadása önélküle: ez jelenti a gyászunkat.”</p> <p>Polcz Alaine</p>	

Karácsonyi ének

– több strófával –

Bodzsár Zsuzsa

Előzmények

Ének-zenetagozatos negyedikes osztállyal Charles Dickens *Karácsonyi ének* című művével készültünk karácsonyra, a szülőknél. A próbafolyamat időszakában egész életünk erről szólt. Mivel osztálytanító vagyok, magunkra csukom az ajtót, és azt tehetem, amit a legfontosabbnak tartok. Akkor úgy éreztem, be kell lépünk a történet világába, a XIX. századi Angliába, és meg kell ismernünk Ebenezer Scrooge – a főszereplő – életének meghatározó eseményeit. Nem tértem el a tananyagtól (Jaj! Soha nem tennék ilyet!), de tartalommal én töltöttem meg. Nekem fontos, hogy a gyerek érezze: „van közöm hozzá, ebben én is benne vagyok”.

Én nem tanító vagyok és drámatanár, hanem tanító drámatanár. Lételemem a játék, ahogy a gyerekeknek is. Így hatunk egymásra kölcsönösen a tanulási folyamatban.

Néhány tanórai tevékenység, a teljesség igénye nélkül, ami játékba vitt minket.

Rajz óra (1. strófa)

Építészet. A XIX. századi London városképe. Építészeti jellegzetességek. A beszélgetés után a gyerekeknek Scrooge londoni házáat kellett lerajzolni (kívül, belül), ahol gyermekkorában élt.

Matematika óra (2. strófa)

A téglalap kerülete, területe. Scrooge szobájának alaprajza: kerülete, területe. (Sokkal lelkesebben számolták, mint máskor, be is rendezték, sőt megterveztek a falon lévő tapétát is.)

Technika óra (3. strófa)

Asztali díszek. Karácsonyi parti a Scrooge-házban: térrendezés, alkoholmentes koktélok, ünnepi asztalterítés, szalvétahajtogatás, asztali díszek. A második órában be is öltözhetek mint a parti résztvevői, és eljátszottuk magat, az eseményt. A játék lehetőséget teremtett elfeledett illemszabályok megismerésére és alkalmazására is: hölgyek, urak egymás között, karácsonyi koktélozás közben.

Fogalmazás óra (4. strófa)

Leírás. Ebenezer apja teakereskedő. Üzlete a ház földszintjén található. Ebenezer gyermekkorában sokat volt apja üzletében, mert szeretett ott lenni. Miért? Mutassátok be milyen ez az üzlet? Miért izgalmas hely egy kisfiú számára?

Betyárbecsület

tanítási drámaóra (5. strófa)

Csoport: drámában jártas, 4. osztályos gyerekek (az osztály fele, 16 fő)

Tér: osztályteremnyi üres tér (nálunk ilyen a drámaterem)

Idő: 60 perc

Eszközök: magnó, 2 szék, asztal, borítékban előre megírt feladatok a csoportoknak, papírok, tollak (mi kiraktuk a táblára a londoni ház képét)

Tanítási terület: bizalom, árulás, megfelelés

Téma: barátság, betyárbecsület

Fókusz: Mire kötelez az igaz barátság? Hogyan döntsek, ha szorult helyzetbe kerülök a barátom miatt? Kit kell védenem, őt vagy magamat?

Történetváz: A 11 éves Ebenezer Scrooge (Ebi) egy brightoni bentlakásos elitgimnázium 1. éves tanulója. Jól érzi magát, kiválóan tanul. Diáktársai, csak fiúk, szeretik. Legjobb barátja Tom, az egyik szobatársa. Ebi a felnőttekkel szemben tisztelettudó, tanárai is elismerik szorgalmát, tudását. Decemberig minden felhőtlen, ám akkor kiderül, hogy lopás történt a kollégiumban. Az iskola szigorú szabályzata megtorlást követel, a tolvajnak távozni kell a jó hírű iskola falai közül. Tom elárulja Ebinek, hogy ő a tettes. Az igazgató minden tanulót személyesen kihallgat. Mit tegyen Ebi a kihallgatáson: hazudjon egy felnőttnek? Ha kiderül, hogy tud a tettesről, de nem árulja el, őt is kirúgják. Vagy árulja el Tomot, a legjobb barátját, és így mentse magát?

Az óra menete

Narráció

A mai órán egy ismerősünkről, Ebenezer Scrooge-ról fogunk játszani. Ebi, mert mindenki így hívta 11 éves korában, módos szülők gyereke. Apja teakereskedő, anyukája nem dolgozik. Emily, Ebi nővére, 16 éves, szép, kedves, csinos lány. Otthon lakik, és már készen áll egy házasságra. Élete nagy eseménye a bálozás, ahová szülei kíséretében jár. Nagyon szereti kisöccsét, régebben sokat játszottak együtt a nagy házban. Ebi szeptember óta egy Londonhoz közeli elitgimnázium 1. osztályába jár (ha szükséges megnevezni a játékba, akkor hívjuk Brightonnak). Itt a gazdag, befolyásos szülők sok pénzt, tandíjat fizetnek gyermekeik taníttatásáért. Ez egy bentlakásos iskola, ahová csak fiúk járnak, 11-18 éves korig, és csak férfi tanárok tanítanak. A fiúk félévente mehetnek haza, de a szülők havonta egyszer, a hónap utolsó vasárnapján meglátogathatják őket. Ebi jól érzi magát, kiemelkedően tanul, énekel az iskola kórusában is. A felnőttekkel szemben tisztelettudó. Tanárai és diáktársai is szeretik. Legjobb barátja Tom, egyik szobatársa.

Beszélgetés, egyeztetés

Mit tudunk meg róla? (család, iskola)

Egész csoportos állóképek

Nézzük meg, milyen lehet az élet ebben az iskolában!

Egész csoportos állóképeket kérek:

1. kép: Tanévnyitó ünnepély, diákok velem szemben, tanárok jobbra, szülők balra
2. kép: 1. óra előtti becsengetés az osztályban, ismerkedünk
3. kép: Testnevelés órán evezünk a folyón három csónakban
4. kép: A könyvtárban tanulunk
5. kép: Gólyabál, a Hamupipőkét adjuk elő
6. kép: A csillagász szakkör éjjel a tetőn, a Holdat vizsgálja
7. kép: A vitorlázó szakkör viharba kerül
8. kép: Lefekvés előtt fél órával

Minden kép után elmondom, mit látok. Az érdekesebb figurákat kihangosítjuk.

Megbeszélés

Miért szeretnek idejárni a gyerekek?

Kiscsoportos jelenetek – Ebi élete az iskolában

Alakítsatok négy azonos létszámú csoportot! Minden csoport játssza el azt a szituációt, amit a borítékban talál!

1. csoport: Ebi csomagot kap otthonról. A szobában bontja ki a szobatársak jelenlétében. Milyen tárgyak kerülnek elő? Miért ezeket kérte?
2. csoport: Ebi barátaival az erdőben játszik. Már indulnának vissza, de a hirtelen támadt ködben eltévednek. Hogyan juttatja haza társait Ebi?
3. csoport: Ebiék gyűlést tartanak a szobában, hogy milyen csínyt kövessenek el a szomszéd szoba lakói ellen.
4. csoport: Ebi társaival ajándékot készít a kórusvezetőnek a titkos helyükön (padlás), amit csak ők használnak. Mi ez az ajándék, és milyen alkalomra készül? Miközben készítik, arról beszélgetnek, hogyan fogják átadni.

Megbeszélés

Az osztályfőnök minden diákjáról naplót vezet. A látottak alapján miket írhatott Ebiről? (Minden jelenet után megkérdem, le is írom.)

Narráció

Ebi legjobb barátja osztálytársa és szobatársa, Tom. Tom egyke: szigorú katonatiszt apával és kényeztető anyával. Szüleinek nagy terveik vannak fiukkal. Okos, de nem szorgalmas. Csak szeptember óta ismerik egymást, de minden titkukat megosztották. Együtt tanultak, együtt sportoltak, együtt játszottak, és mindketten büszkék voltak a másik barátságára. Ebi úgy érezte, lett egy fiútestvére, és ezt Tom is így gondolta.

Naplórészletek

A két fiú feljegyzéseiből – ismét borítékban a feladat.

1. csoport: Milyen segítséget kaphatott Tom barátjától a tanulásban? (Tom naplója – egy olyan konkrét esemény, ami méltó volt arra, hogy a naplóba is bekerüljön)
2. csoport: Tom, ez nagy mentés volt (Ebi naplója – ha nem is az életemet mentette meg, de ez akkor is nagy volt... Mi történhetett? Mikor? Hogyan?)
3. csoport: A testvéri eskü: (Tom naplója – mikor, hogyan, hol történt?)
4. csoport: Miért szerettek Tommal játszani? (Ebi naplója – ez az esemény nem véletlenül szerepel a naplóban...)

Megbeszélés

A naplórészletek alapján kinek jelentett többet ez a barátság? Miért? Hogyan egészítették ki egymást? Miért fontos számára a másik? Ebi újabb tulajdonságait leírjuk.

Narráció

Bonyodalom: Eljött a december. Az egyik éjszaka különös dolog történt. A toronyóra elütötte a 11-et. A fiúk aludtak. Feküdjetek le, csukjátok be a szemeteket! Mindannyian az alvó Ebit játszátok! Én Tom leszek. A szobában néma csend és sötétség.

Tanár szerepben

(suttogva) „Ebi! Ebi! Ne válaszolj, nehogy felébredjenek a többiek! Nem tudok elaludni, olyan izgatott vagyok. George járt ma az igazgatónál. Panaszt tett, hogy eltűnt a pénze a szekrényéből. Holnap az igazgató mindenkit kihallgat. Azt mondta George-nak, nyugodjon meg, kideríti, hogy ki a tolvaj, és haladéktalanul eltávolítja az iskolából. Vagyis kirúgja, érted? De még azt is kirúgja, hogy aki tud az ügyről, de nem beszél. Az igazgató szerint a hazugság is bűncselekmény. Ebi, én loptam el a pénzt.”

Narrációval zárható a tanári szerepjáték: „Tom lefeküdt az ágyába, de Ebi biztosan tudta, hogy nem alszik...”

Gondolatkövetés

Mire gondol most Ebi?

Narráció: Ebi ott maradt a gondolataival, majd jóval később, amikor elaludt végre, a rémálmaival.

Mélyítés

Ismét csoportokban dolgozzatok! (Boríték)

Először a barátságuk legemlékezetesebb pillanatai villantak be neki.

1. csoport, **állóképek**: Emlékképek a barátságról, a naplórészletek alapján. (A képeknek közösen adunk címet.)
2. csoport, **jelenet**: Álmában otthon járt, és a családjától kért tanácsot, mit tegyen. Megbeszéljük, hogyan fogadhatta a család a hírt, milyen tanácsokat kaphatott tőlük. Kire számíthat Ebi? Melyik családtag viselkedése volt számunkra meglepő?
3. csoport (feleződik), **jelenet**: Az egyik társaság folytatja a beszélgetést Tommal – ebből többet tudhatunk meg a lopás részleteiről, és Ebi véleményéről (Mire kellett a pénz Tomnak, ha egyáltalán kellett neki? Mi a véleménye Ebinek a lopásról és Tomról?). A csoport másik fele arról készít jelenetet, hogy vajon miként változik meg a fiúk viselkedése (ha változik szerintük). Hogyan és miben befolyásolja szerintük ez a cselekedet barátságot?
4. csoport (feleződik), **jelenet**: Mindkét rémálom az igazgatói kihallgatás után játszódik. Készítsetek egy-egy jelenetet! 1. Mit mond Ebi Tomnak, miután elárulta őt? 2. Mit mond az apjának, miután nem árulta el a barátját, és ezért neki is távoznia kell az iskolából?

Narráció

Eljött a másnap reggel. A fiúk ott álltak az igazgató irodája előtt. Egyesével hallgatja meg őket. Én játszom az igazgatót. Minden csoport készítsen fel egy Ebit! A játék megállítható, Ebi lecserélhető, az igazgató nem.

Fórumszínház

A tanár az igazgató szerepében (tekintélyes, félelmetes). Egy asztal mögött ül, irogat, fel sem néz, amikor bejön hozzá Ebi. Egy szék áll az iroda közepén, távolabb az asztaltól. A gyereket végig magázza, ha kopogás nélkül lépett be, visszazavarja. Célja a megfélemlítés.

„Foglaljon helyett, Ebenezer Scrooge! Meséljen egy kicsit magáról! Ugye, tudja, miért járatták a szülei éppen az én iskolámba? Ugye, tudja a kötelességeit? Magáról csak jót mondanak a tanárai. Maga tiszteltető, szorgalmas, eredményes diákunk. Mondhatnám azt is, példakép a többi tanuló számára. Ugye azt is tudja, miért hívtam? *(Itt hagyja abba az irogatást, és Ebi háta mögé áll)*

Ez példátlan bűnügy az iskolánkban. A tolvajokat mi nem tűrjük meg magunk között.

Az előbb járt nálam Tom. *(Most áll szembe Ebivel)* Jól tudom, hogy a maga legjobb barátja? Tom elmondta, mit tud a lopásról, de én magától is hallani akarom. A hazugság is bűn, fiam! Mi sem a hazugokat, sem a tolvajokat nem tűrjük meg magunk között! Jól fontolja meg a mondandóját, fiatalember! Csak egy lehetősége van. *(Visszaül az asztalhoz és vár)*

Ha a tanár hitelesen játszott, ezen a ponton Ebi nem tudja, hogy mit mondott Tom.

1. Ha elárulja a barátját: szembesítés

Igazgató: „Azonnal iskolagyűlést tartunk. Maga kiáll a nyilvánosság elé, és mindenki előtt a barátja szemébe mondja: Tolvaj vagy, megvetünk! Nincs helyed közöttünk! (...) Tudja, maga becsületes diák, de pocskék barát.”

Beszélgetés: Hogyan érezheti magát Ebi ezek után? Mivel magyarázza (magának), hogy az árulás mellett döntött?

Reflexió(1): Tom távozott az iskolából, Ebi maradt. Hogyan viszonyulnak hozzá az iskolatársai, miután elárulta legjobb barátját, majd megszégyenítette a közösség előtt, csakhogy mentse a bőrét.

Tanár Ebi szerepében a tér közepén áll.

– Álljatok körém aszerint, hogy mi a véleményetek egy ilyen „igaz barátról”! Aki a közelemben van, elfogadja a döntésem, aki távolabb áll tőlem, elutasítja az árulást.

Megnézzük a képet, meghallgatjuk az érveiket.

2. Ha nem árulja el: közös kihallgatás

Igazgató: „Nézzé, tudom, hogy valaki hazudik maguk közül. Most mindenkit behívok, és ha akkor sem vallják be, hogy ki tette, mindannyian távoznak még ma az iskolából.”

Reflexió(2): Kollektív bűnösökként mindegyik gyereknek távoznia kellett az iskolából.
Levélírás: Eltelt két év. Ebi levelet ír Tomnak. Mi áll a levélben?

Karácsonyi ének – előadás (utolsó strófa)

31 szereplővel játszottuk el az idős, magányos Ebenezer Scrooge történetét, aki kap még egy lehetőséget a szellemektől egy karácsonyestén, hogy változtasson az életén. A mi előadásunkban volt árnyjáték, többszólamú, latin nyelvű éneklés, skót népzenere táncos báli jelenet, karácsony esti hangszeres házi koncert, parkban játszó utcazenészek. Mindez sodró lendülettel, féktelen derűvel. A gyerekeknek rengeteg ötletük volt a próbákon, hogy kit, hogyan hozzanak játékba, hogyan segítsék egymást. A siker sem maradt el. 142 vendéget hívtak az előadásra. Volt nevetés és sírás, és megint nevetés. És megrendülés, és megkönnyebülés. De hát ez a színház. Szerintem.

Dráma-retró

Drámajáték óvodásoknak, 2001

„A játék nem tűri a hazugságot”

Rudolfné Galamb Évával beszélget Kaposi László¹

– Sok óvodapedagógussal találkoztál a Játék, dramatikus játék, nevelés című kurzusaidon. Azt kérdezem tőled elsőként, hogy mi a legnehezebb az óvónők drámapedagógiai képzésében?... Sokkal nagyobb az összehasonlítási alapod, mint bárki másnak, hiszen rengeteg tanítót, tanárt is képeztél...

– Ha a csoport vegyes összetételű, tehát nem csak óvónők vannak, hanem tanítók, tanárok is, akkor nem is érzem a különbséget. Egyébként mintha zárkózottabbak lennének. Ha csak óvónők vannak egy csoportban, akkor sokkal nehezebben nyílnak meg, mindig meg akarnak felelni a kollégáknak, viselkednek, gyakran azt hiszik, hogy „rendkívül komolyak az elvárások”, tele vannak kisebbrendűségi érzéssel, ami többnyire az általános műveltségük körüli vélt vagy valós hiányosságból táplálkozik, vagy nincsen rá semmi okuk. Előfordul az is, hogy leragadnak egy bizonyos szintre, s nagyon nehezen tudnak azon felül emelkedni.

– Találkoztam én is olyan kurzussal, ahol kizárólagosan óvónők voltak jelen. Két érdekes benyomásom volt: amennyire sok kívánnivalót hagytak maguk után az adott tanfolyam hallgatóinak írásos, tervezési munkái, annyira színesen, érdekesen, jól játszottak. Mennyiben eltérő vagy mennyiben azonos a tapasztalatod, illetve hogyan árnyalnád ezt a képet?

– Ez nagyon messze vezet... Elbizonytalanodtak, értékválságban vannak, mint minden pedagógus. Nem beszélve arról, hogy azt tapasztalom, nem mindegy, hogy milyen közegben dolgoznak. Ott, például, ahol a pedagógusok hozzájuk hasonló anyagi és társadalmi gondokkal küzdő szülők körében mozognak, vagy ott, ahol ők maradnak az említett szinten, történetesen a Rózsadombon vagy a XII. kerületben, de a gyerekek egészen megváltozott értékrenddel kerülnek hozzájuk. Ezt az elbizonytalanodást érzem minden szinten a pedagógusoknál, függetlenül attól, hogy óvónő vagy tanító. De ha játszanak, akkor olyan felszabadultan tudnak játszani, ami irigylésre méltó, ezzel maximálisan egyetértek. Még egy dolog: szeretik azonnal látni az eredményt. Amit megtanulnak, azt sok óvónő azonnal kipróbálja. Sokkal hamarabb veszik a bátorságot, hogy a tanfolyamon tanultakat akár másnap kipróbálják a csoporttal, mint mások. Általában a saját fantáziájuk nehezebben szabadul fel – amiről a kurzuson megmondod, hogy ezt így és így lehet csinálni, azt ők a maguk módján megcsinálják, de hogy újat találjanak ki, például egy alapjátékra a saját ötleteiket rátegyék, ez lassabban indul el. De ha elindul, akkor viszont fergeletes...

¹ In Kaposi László (szerk.): Drámajáték óvodásoknak. Magyar Drámapedagógiai Társaság, 2001, Budapest, 36-40. o.